

Előfizetési ár :

Egész évre 3 fjt
Félévre 1 fjt 50 kr.

8. sz.

Megjelen minden hó 15-én.

Hirdetések soronként 10 kr.

IV. ÉVFOLYAM.

Megrendelhető minden
póstahivatalnál és a szer-
kesztőségénél Budapesten
az állatorvosi taninté-
zetben.

Mindennemű közlemények a
szerkesztőhöz intézendők.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny,
a magyarországi állatorvosegylet tulajdon közlönye.

Ez idei szerkesztő : **Nádaskay Béla**, tr.

Tartalom: Miben keresendő oka a m. gulyamarha apadásának Közli:
KRALOVÁNSZKI K. — A gyakorlat köréből. — Kisebb közlemények. —
Különfélék.

Miben keresendő oka a magyar gulyamarha fel- tűnő apadásának?

KRALOVÁNSZKY KÁLMÁN

(Folytatása és vége.)

A gazdasági rendszerek tökélyesbültével arányban nő az állattenyésztésnek egyáltalán nem kedvező bérletek és feles gazdaságok száma, s eszközli, hogy szarvasmarhánk tenyésztése az ökörnevelésre szükséges rosznak tekintetik. Mezőgazdaságunk javítását s előre vitelét czélzó mozgalmak megindulásakor ki sem gondolt gulyabeli marhánk tenyészterületének nagyobbítására vagy a létező tény észanyag javítására. Gazdáink a külföldi fajokérti lelkesülésekben, nem vették figyelembe, hogy „minden igen sajtáságos ország, a megfelelő sajtáságot állataiban nemcsak leírja, de követeli is, és épen ezért a természetszerű nemzetgazdaság elveinek legtöbb esetben megfelelőbb lesz a bel-földi fajnak, de csak kitűnő példányok általi tovább tenyésztése.” (Rocher).

Korántsem akarom azonban ez idézés által a külföldi fajok behozatalának előnyét tagadni, sőt ellenkezőleg nagy befolyásúnak tartom azt, úgy nemzetgazdaságtani, mint egyes birtokosok szempontjából, de csak addig, míg ez a kellő határt át nem lépi, s a gazdasági viszonyainknak megfelelőleg választott fajok, a nekik legjobban megfelelő vidékeken helyeztetnek el.

A jezsuiták Zniováraljai uradalma által megkezdett külföldi fajok behozatalát gazdáink fokozott mérvben folytatták, minden tekintet nélkül viszonyainkra, minden számítás nélkül azok jövedelmező képességére. A külföldi fajok tenyésztésének ily nagy mérvbeni felkarolása nemcsak a beszerzési árban értők a külföldnek adott pénz által hatott nyomasztóan gazdaságainkra, hanem a behozatal mint ok, gulyabeli marhánk számának apadását mint okozatot vonta maga után.

Mit a juh tőle el nem foglalt, a legelő feltörés és tiszaszbályozás számára megkimélt, most a jövevényvel kellett megsztania.

Azonkívül épen nagy birtokosaink, kik pedig — minthogy az állattenyésztésere tett költségek az illető kezdeményezőnek legritkább esetben jövedelmeznek — hivatva lettek volna gulyabeli marhánk javításán s tenyésztésének előmozdításán fáradozni, legnagyobb mérvben karolták fel a külföldi fajok behozatalát és tenyésztését.

E meleg felkarolást nemcsak az idegen fajú marhák nagy nagy száma, — marha állományunk majd felét teszik — hanem azon kedvező viszony is mutatja, mely nálunk a két ivar között létezik. Míg fehér marhánknál a legkisebb szám, melyre a megynkénti kimutatásnál akadhatni 42 tehénre, a közepes pedig 80 tehénre 1 bika, addig a külföldi fajoknál, melyek az 1870-iki kimutatásnál elég helytelenül egy közös „schweizi" név alá foglaltattak — a legkisebb szám 10 tehén a közepes 40 tehénre 1 bika tehető, s míg gulyamarhánknál a legnagyobb számot 210 tehén 1 bikára való esésében találta, addig a külföldi tehénnél a maximum átlaga 80—90 tehénre 1 bika.

Gazdáink azon helytelen nézete, melynek egy igen tisztelt szakember az „országos gazdasági egyletben," a gulyabeli

marha haszonvetetőségéről szólva a következőkben adott kifejezést: alkalmas arra is, hogy bármely kevés értékű csira fajtól célszerűen választott magyar fajtávali keresztezéssel, egy keverék faj, mely kiváló munka, hús, tejelő és hizlalási képességgel bír, teremtsék, — gulyabeli marhánk számos ezreit változtatták a keresztezés által utódaiban vajmi keveseket érő korszokká.

A tenyésztés hanyatlásának legvilágosabb jele az állatok s azok termékeinek kivitelében beállott csökkenés. A kivitt állatok száma volt:

1862-ben	45,587 db
1863-ban	13,789 db*)
1864-ben	13,302 db
1865-ben	11,843 db.

De még szembetűnőbb a faggyú kivitelnek kisebbedése. Elhagyta ugyanis a vámsorompókat 1831—34-ig évi átlagban 13,000 mázsa; 1841 —50-ig az évi átlag 10 ezer mázsa; 1870-dik évi átlagos kivitel csak 1500 mázsát tett.

A tenyésztés egyik leghatalmasabb támja a rendes vevő alakjában jelentkező fogyasztás, mely a fizetett árban tenyésztőink fáradságát jutalmazván, azokat ez ág előbbre vitelére ösztönzi. Mely körülmény a tenyésztést előmozdító hatásában nyer a fogyasztásnak főleg felnőtt állatokra való kiterjeszkedése, s ez által a fiatal állatok, miknek bősége az állattenyésztés előre haladását jelzi, — vágatásának megkimélése folytán.

Nálunk (rendes fogyasztó) az export — melyet a szarvasmarhatenyésztés hanyatlása, de meg a magas vitelberek s nagy vámtételek miatt hasznot hajtóvá tenni különben sem tudtunk, nem indult meg úgy, mirt azt a szarvasmarha tenyésztésünk virágzóvá tétele megkívánta volna.

*) Az 1862 —63-diki export közti, hirtelen beállott nagy különbséget, ez utóbbi évben uralgott szerfelett nagy aszálynak tulajdoníthatni, mely gulyabeli tenyésztésünket a végpusztulással fenyegette. Érdekes volna számokban fejezni ki az általok okozott számcsökkenést ; azonban sajnos, hogy statisztikai adataink e tekintetben a bizonytalannál is bizonytalanabbak, a mennyiben sokhelyt a létező marha állományt felülmuló dögszámot mutatnak ki.

A kivitelnél rendszeren felnőtt állatok kis száma, a fiatal állatok magas számával szemben, s viszont a behozatalnál lévő borjúk kis számát sokszorosán felülmuló marhák száma aránylagosan jelzi az után pótlás iránt való nem törődést. A kivitel s behozatal volt, 1866—75-ig 10 évi átlagban :

egy évben	bevitel,	kivitel,		
őkor és bika	98,913	63,425	tehát	- 35,488
tehén	30,313	29,443	„	- 680
fiatal marha	5,697	8,853	„	+ 3,161
borjú	20,893	40,918	„	+ 20,025

A borjúk pusztítása a honban is nagy mérvet ölt ezeknek a fogyasztás adó általi kisebb sujtása folytán, a belföldi fogyasztók közül pedig a cukor- és szeszgyárak — melyek szükségletét épen közelségük miatt talán fedezni is tudtuk volna — a magas megadóztatás folytán munkásságokat nagyobb részt megszüntették.

Az ideiglenes fogyasztók közül, melyek épen ideigleneségek s azon tény miatt ártalmasak, hogy egyszerre nagy mennyiségét pusztítják el a marháknak — főleg az 1866-diki háború érdemel figyelmet.

A marhasó eladásának beszüntetését s a legelő feltörése folytán sokhelyt szükségessé vált istállózást egyáltalán nem tartom gulyabeli marhánk tenyésztésének hanyatlása okául.

Ha ennek okát fürkésszük a következőkben találhatunk rá feleletet. Ha az állat életfeltételei „jól” vannak betöltve, a só feladata az ő physiologiai működésének egynémelyikét p. o. az emésztést, a mirigy elválasztást fokozni s a vízfelvételt s ezáltal a helyes táplálkozást előmozdítani. Az így szükségessé vált só-mennyiség pedig vagy a takarmányban, vagy direct adagolás útján vétetik fel az állati szervezetbe. A sózás szükségessége tehát mindig a taharmány ebbéli tartalmától tétetik függővé. Így nyáron — ez már rég bebizonyított tény — a tápdús zöld takarmány mellett a só adagolása felesleges, így tehát ez időben való nem adagolása gulyabeli marhánknál sem okozhatott hanyatlást. Télen pedig oly rosszul voltak életfeltételei betöltve, hogy ezen bizony a só, mely az eledelt nem tápdússá, hanem

csak a mirigyek bővebb elválasztásra való igerlése által „relative” emészthetőbbé teszi, nem igen segíthetett. A szalmán való teleltetés rendes végeredménye a bőrig való lesoványodás, ezt pedig ily körülmények között a só adagolás csak gyorsítja. A marhasó árulása legkevésbé sem bocsájtott annyi só forgalomba, a mennyi a vevő közönség marháinak sózására elegendő lett volna; hozzá még a kormány azért szüntette be a marhasó eladását, mert ez nagyon is ellenkező célra szolgált, t. i. a saját háztartásra lett fordítva. Azon csekély sómennyiség hatását pedig, mely ekkor a tenyésztő közönség használatára lett bocsátva, egész a nullával teszi egyenértékűvé az akkor divó sózási eljárás, melynek lényege a hetenként egyszer való adagolásban állt.

Az istalózást, mely sokhelyt a legelő feltörése miatt vált szükségessé, nem lehet a tenyésztés hanyatlását eszközölő okok közé számítani. Már magában az, hogy az így szükségessé vált istalózás nem teljes, hanem csak részletes volt, enyhíti ennek apasztó hatását annál is inkább, mivel a szarvasmarha az istalózást igen jól tűri.

Különben maga az istalózás előmozdítja a tenyésztést, mivel ennek „sine qua non”-ja a mesterséges takarmánytermelés. Ezt pedig minelt területről többet nyerhetünk, mint természetes rétről, hozzá még egy barom táplálására így kevesebb mennyiség is kell, mert csakis az épen szükséges quantum adatik ki neki.

E két utóbbi tény tehát együttesen nagyobb számú állatok tartását teszi lehetővé. Különben is nálunk oly kevés helyen véttetett az istalózás igénybe, hogy annak —ha volna is— apasztó hatásáról szólni sem lehet.

Végül, hogy a tőke hiánynak s climánknak a takarmánytermelésre kedvezőtlen volta legfőbb ok volt a szarvasmarhatenyésztés elhanyagolására, az mindig kétségen kívüli tény marad. De ez nem is lehetett másképp. A földbirtok, mely a robotot és dézsmát egy időben veszti el, nagy befektetést, nagy tőkét kívánt a további jövedelmezhetőségre. Az eddig ingyen szolgáló robotot drága napszámmal kellett pótolni. A barmot, melyet eddig a mindenesül szolgáló jobbágy szolgáltatott s tartott el

közvetve az adott dézsma által, a földbirtokosnak kellett beszerezni, ha azt nem akarta, hogy földjei parlagon heverjenek.

A növekedő közterhek és szükségletek csak növelték a tőke szükségességét. Az így szükségessé vált kiadások s befektetéseket az akkori pénz- s hitelviszonyok rendezetlensége — mondhatnám — hiánya miatt gondolvást sem lehetett hitel alakjában nyújtott pénzzel fedezni s így a tulajdonos, kinél nagy részt hiányzott a tőke, önkénytelen is a legkönnyebben értékesíthető barmainak eladására gondolt. A jobbágy, ki megszűnt röghöz kötött lenni, hasonlóan tőkét igényelt földje instruálására, mely azután legnagyobb részt barmainak eladási árában nyert fedezetet. A takarmány termelés pedig, melyet a szokatlanság és magas gabona árak kedvezőtlen színben állítottak a földbirtokos elé, nem birt ugy lábrakapni, hogy a meglevő marhaállomány fentartására elegendőt producált volna, Az ötvenes években a határvám megszüntetése csak kedvezőbbé tette a gabonatermelést, fokozva a keresletet és kivitelt, mi ismét ár-emelkedést vont maga után.

Ily körülmények figyelembe vétele mellett nem csodálkozhatunk, hogy ez időben gazdáink a talaj termő erejének figyelmen kívül hagyása mellett, a nagyobb jövedelmet adó gabonatermelésre tértek át és sülyedni hagyták a szarvasmarhatenyésztést. A nagy tőke szükség, melyet ez időtájt az ország apraja, nagyja mélyen érzett, nem engedte azt, hogy a tőke oly lassan forogjon, mint az állattenyésztés ez ágánál az okvetlenül megkívántatik.

A jobbágy még kevésbé gondolhatott a szarvasmarhatenyésztésre ; a felszerelés szükségessége vele is eladatá a barmot, tőkéje pedig nem volt az újból való beszerzésre; de különben területe is kisebb volt, mintsem hogy családjának fentartásán s a jelenben felébredt vagyonszerzési ösztönének kielégítése mellett, még egy alig jövedelmező ág felkarolására elegendő lett volna. A kormány mint e tekintetben most sem, úgy akkor sem gondoskodott arról, hogy a takarmánytermő földet kisebb megadóztatása által kedveltesse, vagyis inkább tegye lehetővé annak termelését.

Lehet e csodálni, hogy a termelő, kinek a drága gabona a középszerű évben is több jövedelmet adott mint a legjobb takarmány ér, az állattenyésztés elhanyagolása mellett, az előbbinek termelését vonta előtérbe. Hiszen saját jólétét kockáztatja ezen birtokos, ki ezen időben birtokán helyes arányban termeli vala az egyenlő bemunkálási költségek mellett a kevesebb jövedelmet nyújtó takarmányt! Hogy pedig a takarmány termelés kevésbé jövedelmező volta annak kisebb hozamán kívül — a magas gabona árak mellett értve, főleg az akkori szerfelett magas húsárak által okoztatott, az mindenki előtt ismeretes tény.

Mily kevésbé kedvez pedig a takarmány termelésnek a szárazság felé hajló climánk, azt tanúsítják a nyár közepén sárgulni kezdő takarmánytábláink s a mindössze 500—600 mm. tevő csapadék mennyiség, melynek pedig legnagyobb része az ősz és tél folyamára esik. Az év, mely a szárazságot jobban tűrő gabonánál közép termést hoz, a takarmánynál alig fog silányabbnál jobbat eredményezni. De ha drágán termelt takarmányon az ez időtájt uralgó járványok miatt nagy rizícónak kitett barmát fel is nevelé, nem volt rá vevő, vagy ha volt is, az korántsem adta meg érte azon tőkét, melyet a tulajdonos drága takarmányába fektetett.

Climánknak a szélsőségekig csapongó tulajdonsága még zsidbasztóbban hatott az által, hogy a marhaállomány biztosítására a rendes körülmények és viszonyok mellett a szükségelnél sokkal nagyobb terület válik szükségessé.

Ha így aztán sok terem, nem lehet azt elszállítás által értékesíteni először a magas vitelbér, másodszor azon nagy tömeg és kevés érték miatt, melyet képvisel. A rendes állomány ilyenkor nem volt ennek értékesítésére elegendő, újabb állatok beszerzése meg ép a fent rázott tökehiány folytán nem volt a tulajdonos tehetségében.

Maradt volna még egy mód, mely a boldogulásra vezethetett — marhánknak teletetésre való elfogadása, de az ez által bejött jövedelem szintoly csekély volt, hogy a vele járó risicóval korántsem állhatott meg a magas gabona árak előtt. Egy még nagyobb bajt az képezett, hogy a termés elégtelensége

esetén, a tökéletlen szállítási eszközöknek roppant drágasága miatt nem lehetett takarmányt szállítani az inséges vidékre, s dögrovasra került az egész marhaállomány. Ily mostoha viszonyok közt birtokosaink a dolog könnyebb végét fogván, a nagyobb jövedelmet adó gabonatermelésre tértek át, megadva ezáltal a kegyelemdőfést szarvasmarha tenyésztésünknek.

A legelő gazdaság űzésekor, tehát gulyabeli marhánk tenyésztésének virágzása idején, a „verőfény és eső szükségessége mellett, a növény fejlődés feltételéről a mezőgazda alig tudott valamivel többet." A köznép pedig, melylyel a gulyabeli tenyésztés egész életét a szabadban tölteti, a kölcsönös érintkezés hiánya folytán, a művelődésnek alig áll első fokán. A műveltség ezen csekély foka s a legelő gazdaság által adott ezen csekély jövedelem csak is a mindennapi s nélkülözhetetlen szükségletekre engedi a nép igényeit terjeszkedni, mi mellett a gazdaság rendes fogyasztójaként szereplő ipar nem virágozhatik.

Midőn hazánk a gazdáinkat nagyon tévútra vezető „Európa éléstára" czimet nyéré az ezzel jött magas gabona árak a legelő gazdaságok megszüntetését javasolták. Az állattenyésztés parányira vonatott össze s a nemzet tisztán a földművelésre tért át. Az így kezdődött belterjesebb gazdálkodás, nemcsak a köznép művelődését mozdítja elő — de azok számát növeli is, mely utóbbi körülmény a munka megosztás eszközölhetése miatt, az egyes erők jobb kihasználhatását teszi lehetővé. A földben fekvő nemzetvagyton a művelés által jobb kihasználást nyer s alkalom adatván a telekjáradék képződésére, értékében az emelkedik.

A mily jótékonyan éri a nemzetvagyont a gulyabeli tenyésztés megszüntetése, a legelő feltörés által, ép oly érzékeny sebet ejt azon magának a marhaállománynak, mint szintén nemzetvagyonnak csökkenése. Az állattenyésztésben képviselt tőke, gazdaságunkra legtöbb befolyással bíró kamatrészlete gyanánt tekinthető, a kivitt állatokért kapott összeg, mely mennyisége és minősége által külkereskedelmi billanceának passiv vagy activ voltát szabályozza.

Gulyabeli marhatenyésztésünknek alábbszállása folytán, a belfogyasztást sem voltunk képesek fedezni, annál kevésbé gon-

dolhattunk tehát arra, hogy az exportban is kamatát vegyük e nagy nemzeti vagyonnak. Ezt látszik legalább igazolni az 1866—1875-ig terjedő forgalom, mely 10 évi átlag szerint az évi behozatal a kivittelt 12,982 darabbal mulja fölül, 1,931,000 firt értéktöbbletben.*)

A helyes üzlettani alapokon nyugvó gazdaság, nemcsak a területek tökéletesebb kihasználása, igásbarom nyerése, a termő talaj erejének fentartása s végre a risicó elosztódása miatt kívánja az állattenyésztésnek az üzlettervben való szereplését, hanem mivel az állat a gazdaság által termelt takarmányt a testében végbemenő physiologiai processzusok folytán kisebb tömegben nagyobb értéket képviselő hússá változtatja át, mint kezdetleges iparág is szerepel.

E kezdetleges iparág mellékterményében — a trágyában — a talaj termő erejét fentartó esetleg fokozó anyagot ad a gazda kezébe.

Sem ez, sem pedig a vonóbarom szükségletének fedezésében nem képes a hanyatló állattenyésztés a gazda érdekeit szolgálni. A felszántott területekkel arányban fogy az igás barmot adó gulyák száma.

Az igás szükséglet hiánya folytán a földek nagy területei maradnak sokszor csak kénytelenségből ugarnak, míg a többi termelés alatt álló sem nyer kellő megművelést. A föld jövedelmezősége így természetesen nem lehet kielégítő, mert a trágya hiány mellett a föld csekély hanyag szántásánál nem hozatnak fel új és új tápanyagok, melyek felbomlásuk által növelnék a zsarolt talaj termő erejét. A csekély számú igaerő miatt, gyakran nem bírván a kellő időben végezni a munkát, kivált ha hozzá még kedvezőtlen idő is járult, elestünk egyik legnagyobb előnyunktől, hogy gabonaneműinkkel, melyre pedig a természetből támogatva vagyunk — elsőeknek jelenjünk meg a külföld piacán.

A gabona tultermelés által nagyon is igénybe vett talajunk, kívánta volna termő erejének állati trágyával való vissza-

*) V. Ö. a gulyabeli marhatenyésztés hanyatlási okainál felhozott, kies bevittelt mutató statisztikai adattal.

pótlását, mert ellenkező esetben, mint Carey megjegyzi „a leg-gazdagabb talaj is vesz termékenységéből, ha belőle a nép ter-més alakjában oly kölcsönöket vesz fel, melyeket trágya alakjá-ban vissza nem pótol.

A szarvasmarha tenyésztés eme hanyatlása nem kis mérv-ben ártott saját magára való visszahatásában. A megfogyott bikalétszám által gulyabeli marhánk számos ezrei lettek semmi jövedelmet nem hajtó meddő tőkéjévé a tenyésztésnek. A legelő és takarmány pedig — melynek a hanyatlott minőség foly-tán silány barmot kellett életben tartania, nagyobb jövedelmet adó jó barmot is táplálhatott volna.

Szarvasmarha tenyésztésünk az előirt befolyások alatt számban csökkenvén, nem képes a jelenben a honi szükségletet fedezni, mit külföldi billance-ának passiv volta is bizonyít. E körülmény már magában is feleslegessé teszi, legalább addig míg ez a jelen hanyatló állapotában sanylik, a prohibítiv rend-szer követését, melyhez pedig a keleti marha ellen irányzott határozlatot bizvást számítani lehet. Az alkalmazandó határ-zárral előmozdítva a kivitelt, hanyatló szarvasmarha tenyész-tésünket csak jobban döntenők a sülyedés örvényébe, vagy a legkedvezőtlenebb esetben, épen csekély marhaállományunk miatt nem tudván a külföldi keresletet folytonosan egyenlő mennyiséggel fedezni, nem tehetnénk szert egy biztos piacra, melynek hiánya pedig, hogy mily nagy károkkal jár a gabona-túltermelés idejéből, azt hiszem elég emlékezetes maradt még előttünk.

Az 1870—1875-ig terjedő ötévi forgalom átlaga szerint a behozatal 10,029 darabbal mulja fölül a kivitelt s az értéknél mégis 18 millió firt iratott a mi javunkra, vagyis a kivitel pénz-értékben 18 millióval multa felül a behozatalt. Kérdem, miben leli ez magyarázatát?

Szerény meggyőződéseem szerint abban, hogy mi a keleti országokból értéktelenebb állatokat hozva be, a másik vámso-rompón gazdaságainkban hizlalt értékesebb göbolyöket bocsá-tunk ki. Igaz ugyan, hogy így a gabonatúltermelésünk általi Fraas leicohhom államaihoz való sorakozásunkat csak jobban

mozdítjuk elő, de azt hiszem, hogy a külföldről nyert pénz, illetve a tulajdonképpen külföldnek járó pénz, itthoni megtartása által az így kivitt csekély talaj alkatrészből kárpótlást nyer.

Ha szarvasmarha tenyésztésünkkel külkereskedést akarunk üzni, első feltétel, hogy legyen mit eladni,*) a „legyen” pedig állíttassék szilárd alapra, hogy így a külföldi tudva azt, hogy szükségletét nálunk évről évre fedezni képes, maradjon meg rendes állandó vevőnkül. Azon országok, honnan a marhavész hozzánk behúrczoltatik, s melyek ellen a határozott életbe léptetni kellene, nagy határa**) s e határokon alkalmazandó cordon óriási költsége, elég ok arra, hogy a határozott, legalább a jelenben elvessük s helyette a jelenben alkalmazásban levő vesztegzár-intézetek tökéletesbitésével elégedjünk meg.

A vesztegzár-intézetek javítása s az 1874. XX. t. cz., mely a velünk szomszédos országok ellen, a marhavész uralgása esetén, katonai vészörség által eszközözendő végleges határozott ir elő, tökéletesen elég szarvasmarha tenyésztésünknek marhavész elleni biztosítására.

A vesztegzár-intézetek hiányának javítása s az állategészségügyi rendőrség szaporodásával pedig arányban csökkent a marhavész okozta kár, sőt 1875-től a szorosabb értelemben vett Magyarországon az nem is uralgott.

A fenti állításom igazolására szolgáljon e statisztikai kimutatás :

*) Eladásra szánható állataink pedig csak akkor lesznek, ha tenyésztésünket úgy számban mint arányban emeljük. Ezt azonban ne prohibítív vámpolitika által igyekezzünk elérni, hanem az egyes vidékek marhatenyésztési jellegének megfelelő tenyészközpontok alakítása, s ezen központoknak kellő minőségű bikával való ellátása által. Alkottasának a bikatartást szabályozó rendeletek, sulytassék a fiatal marha nagyobb fogyasztási adó által. Törekedjenek gazdasági egyesületeink legelők bérlése s itt tulajdonukat képező correct apaállatok használása által mozditani elő a tenyésztést. Rendezzenek vásárokkal egybekötött díjkiosztásokat s adassanak ki szakemberek által népszerű nyelven irt s az okszerű tenyésztés s borjú nevelés elveit tárgyazó munkát stb. stb.

**) Galiczia felé a határvonal hossza 108.6 g. folyó mértföld. Románia 98.7 g. f. mtfld. Bosnyák és Hercegovine 77.7. Bukovina 13.4. Szerbfejedelemség 51.4 folyó mértföld. Együtt tehát 349.8 g. mértföldet tesznek ki.

1861. jul. 1-től 1867. jun. végéig marhavészben

elhult állatok száma hat évi átlagban . . . 24,245 db

1867. szept.-től 1873. decz. végeig 3,375 „

1874. szept.-től 1875. jan. 16-ig 750 „

Az 1875-ik évtől kezdve — mint mondom — marhavész nem uralkodott, kivételt képez az 1876. év, a midőn Szörény-megye két községében törve ki a marhavész, 10 napig april 29-től máj. 9-ig uralgott, s összes áldozatait 16 baromban vette ki.

Azon tény, hogy a vész katonai vészörség igénybevétele nélkül csupán a lakosság által itt ily hirtelen elfojtatott, világosan mutatja a jelenlegi törvények elégséges voltát, melynek végrehajtásai, alkalmazásának szükségessége esetén, még a lakosság fatális érdeke is, belévén szüntette a forgalom a marhavész lépte vidéken, hathatósan támogat.

1857-ben a török kormányval kötött szerződés értelménél fogva, erdélyi juhoknak legeltetés végett Törökországba való hajtása engedtetett meg.

E szerződés albán telepítések miatt, a török kormány által érvényen kívül helyeztetvén, az erdélyiek juhaikat — Oláh-Moldva s Bukovinába hajtják a jelenben.

Kérem a végleges határozat alkalmazása esetén, tehetik-e ezen juhtenyésztésünkre nagyon is jótékony befolyásu műveletet háborítlanul ?

Bizonyára nem!

Bukovinát, mely ellen a kérdéses határozat szintén alkalmazandó lenne, nevezik a csángó magyarok hazájának. Távol élve tőlünk, csupán a rokoni szeretet s kereskedelem által kapcsolva hozzánk, a határozat alkalmazása által teljesen elvágnának tőlünk. E tény egész nemzetünk életére szóló fontosságának vitatása nem tartozik e kis munka keretébe, s legyen elég e helyt csak annyit jegyezni meg, hogy e két utóbbiban elveszteniök a réven, mit megnyertünk a határozat alkalmazása által a vámon!

A gyakorlat köréből.

Hugycsőmetszés esetét közli M a t i c s István uradalmi állatorvos. Egy magyarfajta, 12 éves jármos ökör vezetett ugyanis hozzá folyó év július 2-án, a mely tulajdonosa kimondása szerint négy nap óta nem vizellett. Az állaton megvizsgálatásakor, a hasfalak „nagyszerű kitágulása” mellett levertséget, bágyadságot, teljes étvágyhiányt, fokozott szomjat lehetett észlelni; míg a hugycsőn „a végbélen alól előre felé 35 ctm. távolságra egy borsó nagyságú emelkedést” mutatott. M. ebből hugyköre következtetvén, az állatot döntetvé s az emelkedésnek megfelelőn a bőrt, az alattas kötőszövetet és a hugycsőt felmetszvé, sikerült a húgykövet kivenni, mire a húgy rögtön lövelt ki.

Ezután feleeresztvé az állatot, minthogy a hasfalak nagy kitágulását folyadék meggyülemlésének tulajdonítá, a has legalsó pontján, a vaszora előtt szürcsapolást tett és ily módon 12 liternyi sárgás, hig folyadékot ürített ki, s aztán az ökröt haza vezetetté. További gyógykezelésképen a sebek folytonos tisztán tartásáról gondoskodott. Másnapra az állat enni és inni kezdett s hat nap mulva rendes étvágyat mutatott, mire munkára is kezdtek fogni; 14 nap mulva a hugy a mesterséges nyílason csak igen vékonyán jött, míg három hétre egészen meggyógyult volt.

Nyelvalatti festenydag kiirtásáról, melyet Hartmann főállatorvos (Bábolnán) végzett, tudósít Torma J. cs. k. gyógykovács.

„Ugyanis Schagya egy 10 éves szürke, kis csikós kancza nyelvének alsó felszínén, a nyelvfék előtt, egy tyuktojás nagyságú, izomkeménységű daganat volt jelen ; mely dag nem volt ugyan lobos, de mégis az állatot a tápszerek felvételében és azoknak megrágásában nagy mértékben akadályozta: s így annak lesóványodását eredményezte.

H. f. á. o. ur elhatározta e dagot műtét utján eltávolítani; mit jul. 26-án meg is tett.

A leműtött uj képleten, — melynek sulya 122 gram volt — a festenydag (Melanoma) jellegét leheté felismerni.

Ezen esetnél a festenydag ritka nagysága- és szokatlan elhelyezkedésén kívül, nem kevésbé érdekes megemliteni, hogy az állat a műtét után, — mi nem épen csekély vérzéssel járt, — a még előbbi napról jászlában maradt száraz takarmányt egészen jó étvágygyal kezdé enni; a mi azonban nem engedtetett meg neki, hanem eledelül lisztes italok rendeltettek.

Az utókezelés a szájjürnek egyszerűen hideg vízzel történt gyakori kifecskendezéséből állott, egész aug. hó 4-ig; ekkor, mivel már alig egy csekély folytonosság hiány volt az uj képlet helyén látható, az állat a kórodáról legelőre bocsáttatott."

K ü l ö n f é l é k .

Pályázatok. A m. kir. állatorvosi tanintézetben a sebészeti belgyógyászati- és tenyésztéstani tanszékek mellett rendszerezett tanárségéd állomások üresedésbe jöven, szeptember 1-ére betöltendők. Ezen állomások mindegyikével 500 frt fizetés és 150 frt lakbérilletmény, (esetleg egy butorzat nélkül levő szoba) és 2 öl tüzifa járandóság van összekötve. Pályázati határidő a hivatalos lapban közzétett ez irányu hirdetésnek 3-szori megjelenésétől számított két hét. A kérvények a fentirt intézet igazgatóságához nyujtandók be.

Azon ösztöndíj állomások száma, melyek a m. kir. ménesintézeteknél vannak rendszeresítve, 6-ról 8-ra s az azokkal eddig járó 200 frt 300 frtra lett felemelve.

Kinevezések. Szuppiny Ödönt, a kőbányai sertésveszteglő eddigi vezetőjét a földmiv. ipar- és keresk. miniszter I. o. állami állatorvossá (Lugosra), — az ugyanazon veszteglőnél volt vizsgálót Wilhelm Somát II. o. állami állami állatorvossá (Kassára) nevezte ki.

A kőbányai sertésveszteglő vezetésével egyelőre Schwenszky Á. vizsgáló állatorvos lett megbizva.

Továbbá Kovácsy Béla az állatorvosi tanintézetben volt ösztöndíjas veszteg-intézeti vezetőnek kinevezve egyelőre a fentirt miniszterium állategészség rendőri osztályára lett szolgálattételre beosztva.

Kérődző állatok szállítása marhavészmentes időben. Kéte-lyek merültek fel az iránt, vajjon kérődző állatoknak vasutoni szállításánál szükséges-e a marhalevelek s az ezzel kapcsolatos egészségi bizonylatok mellékelése? Ennek folytán a föld., ip. és kereskedelmi miniszter elrendelte, hogy a marhalevelek úgy marhavészmentes mint vészmentes időben, úgy az országon belül, mint azon kívül való szállításkor szükségesek és pedig szarvasmarha, juh, borjú és kecske szállítványoknál. Vészmentes időben csak is azon kedvezmény engedtetik meg, hogy a kérődző állatok szállítványai szemlélő bizottság közbenjövete nélkül szabadon fel és lerakhatók.

M. F. és G. L.

A földművelési minisztérium jövő évi költségvetési előirányzata — mint értesülünk — kiadási főösszegében jelentéktelen emeléssel fog megállapíttatni, a mely azonban ugyanazon minisztérium bevételeinek fokozása által fog fedeztetni. A többkiadások nevezetesen kereskedelmi összeköttetéseink érdekében teendő utazásokra, ügyesebb ipartanonczok támogatására, újabb ipar szakiskolák felállítására, új földművelési és vinczellér-tanodák berendezésére, valamint új állatorvosi állomások rendszeresítésére fognak megkivántatni, mely czélokra a képviselőház bizonyára szíves örömet megszavazza a kért összegeket.

M. F. és G. L.

Felelet P. N. ur kérdésére.

A tudományban meghonosodott s gyakorlatban levő megnevezéseket nem szabad kényünk-kedvünk szerint megváltoztatni avagy másokkal felcserélni, mert akkor megszűnik minden közössége a tudmánynak. Így pl. helytelen a boncztanban Achilles-in helyett horgas in megnevezést tenni, sőt határozottan rossz, éppugy az ágyékot a lágyékkal felcserélni, — mint azt némelyek elég gyakran teszik, — így van mondhatnók még inkább a kopogtatási hangzatok megjelölésére vonatkozva.

„Hangzat" (Schall) megjelölése alatt minden hallási tapasztalatot általában véve értünk; azonban majd valamennyi kopogtatási tünemény ezekhez tartozik, mert nem birnak élesen határozható, zene szerént meghatározható magassággal mint a hang

A melkasfalzaton előidézett minden hangzat bizonyos éléseget (Helligkeit) és tompaságot (Dumpfheit) vehet fel s ehez arányul aztán nemcsak kórtani fontossága, hanem megnevezése is; ezt már Auenbrugger felismerte, ki az emberi mellkass kopogtatásánál sonus clarus, sonus obtususról (világos és elnyomott hangról) szólott mely megjelölése a hangzat benyomásnak természettani szempontból teljesen igazoltnak tűnik fel. Corvisar szintén ezen kifejezéssel élt (son clair, son obtus) míg Piorry és Laennek a son obtus (vagy obscure)-t elejték és ez irányban fő megkülönböztetésnek az élés (hell, son clair) és tompa (matt, son matt, „la matité”) megjelölést állíták fel. Az átmenetek közelebbi megjelölésére aztán mind e két hangzatnem még sok más finom megkülönböztetést szenvedett, a melyek részben téves feltevésekből indultak ki, s a kopogtatási hangzatok terminológiáját fölöslegesen bonyolíták s nehezen érthetővé tévők. Csak már a német iskola Skoda személyében törekedett 1840. óta nagyobb egyszerűséget és élesebb meghatározásokat felállítani s ő volt az, ki az általa kopogtatás tanát hatalmasan előmozdítá, midőn eme megjelöléseket nemcsak tisztán természettani hanem kórodai szempontból is tisztázta és magyarázta.

Skoda e következő hangzatnemeket állítá fel:

1. A teljes — az üres hangzat; (voller leerer Schall.)
2. az élés — a tompa hangzat; (heller-dumpfer —)
3. a dobos — a nem dobos hangzat; (tympanitischer-nicht tympanit. Schall)
4. a magas — a mély hangzat; (hoher-tiefer Schall).

Azonkívül részletes kór- és gyógytanában Röhl szintén ezen megnevezéseket fogadta el s csak az állatorvosok érdekében lehet, ha egyező kifejezések használatnak. Azonban a hangzat magas- és mély megkülönböztetésnek gyakorlati értéke nincs, a kezdőt pedig csak zavarja; az üres hangzat ugyanis az marad, akár magasan- akár mélyen hangzik is a zene lépdék szerént.

Közelebbről szól Vogel J. E. dr. stuttgarti tanár „Physicalische Diagnostics d. Hausthiere”; magyarmunkánk ez irányú még nincs.
dr. Nádaskay.